

น.ส.หยกพิรุณ ปิตะโตะระ 5506613750

น.ส.รัตติยา รักฝั่ง 5506613768

การศึกษาที่มาและความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของสำนวนไทยที่นำสัตว์มาเปรียบ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาสำนวนไทยที่นำสัตว์มาเปรียบว่ามีที่มาและความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมอย่างไรโดยขอบเขตของการศึกษา คือ ศึกษาสำนวนไทยที่นำสัตว์มาเปรียบจำนวน 30 สำนวนโดย การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sample) และเลือกใช้สำนวนที่เริ่มต้นด้วยตัวอักษร ก-ก ซึ่ง เป็นการใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะเฉพาะ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการเขียนบทความ

ชาติไทยนั้นได้ชื่อว่าเป็นชาติที่ร่ำรวยสำนวนซึ่งสะสมมาตั้งแต่โบราณกาล สำนวนเกิดจากการ กลั่นกรองความคิดและสติปัญญา อันลึกซึ้งเฉียบแหลมของบรรพบุรุษไทยที่ถ่ายทอดมาสู่อนุชนรุ่นหลัง สะท้อน วัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยและเป็นที่ยอมรับกันว่าคนไทยเป็นพวกเจ้าบทเจ้ากลอนเวลาจะ พูดจาหรือสั่งสอนใครก็มักจะอ้างเอาสำนวนที่พูดต่อกันมาตั้งแต่ครั้งโบราณมาเปรียบเทียบเปรียบเปรยเสมอ ซึ่งคำเหล่านี้มักจะเป็นคำที่คล้องจองกันทำให้จดจำได้ง่ายและเห็นภาพได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ที่สำคัญสำนวนไทย ยังมีเสน่ห์เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยการดึงเอาสิ่งที่อยู่รอบตัวมาเปรียบเทียบ สำนวนไทยมีความผูกพันกับ ชีวิตของคนในสังคมไทยอย่างใกล้ชิดและยังให้ข้อคิดสอนใจ ซึ่งสำนวนไทยนั้นมีอยู่มากมาย ซึ่งก็มีสำนวนไทย ไม่น้อยที่มีความเกี่ยวข้องกับสัตว์ซึ่งเป็นการนำสัตว์ชนิดต่างๆมาเปรียบเทียบจนกลายเป็นสำนวน เพราะสัตว์ นั้นอยู่ร่วมกับมนุษย์มาช้านาน ทำให้มนุษย์ได้มองเห็นพฤติกรรมต่างๆ รวมถึงลักษณะทางกายภาพของสัตว์ จนสามารถนำสิ่งเหล่านั้นมาเปรียบเทียบกับพฤติกรรมของมนุษย์และสร้างเป็นสำนวนเพื่อเป็นการให้ข้อคิด หรือเตือนสติกับผู้อื่นทางอ้อมนั่นเอง

คำว่า “สำนวน” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๔๒ (๒๕๔๖ : ๑๑๘๗) ได้ให้ ความหมายไว้ว่า “สำนวน น. ถ้อยคำที่เรียบเรียง, โวหาร, บางทีก็ใช้ว่าสำนวนโวหาร เช่นสารคดีเรื่องนี้สำนวน โวหารดี;คดี เช่น ผิดสำนวน; ถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวสืบทอดกันมาช้านานแล้วมีความหมายไม่ตรงตามตัว หรือมีความหมายแฝงอยู่ เช่น สอนจะเข้ให้ว่ายน้ำ, ถ้อยคำที่แสดงออกมาเป็นข้อความพิเศษ เฉพาะภาษา หนึ่งๆ เช่น สำนวนฝรั่ง, ชั้นเชิงหรือท่วงทำนองในการแต่งหนังสือหรือพูด เช่น สำนวนยาขอบ

1.สำนวนไทยที่นำสัตว์มาเปรียบว่ามีที่มาและความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมโดยแบ่งออกเป็น5 ด้านมีดังนี้

1.1 ด้านวัฒนธรรมการเกษตรกรรม การประกอบอาชีพของสำนวนไทยที่นำสัตว์มาเปรียบ

1.กระตี่ได้น้ำ

ความหมายของสำนวน: อาการของคนที่ดีใจหรือตื่นเต้นมากๆ จนมีอาการออกนอกหน้าระงับอารมณ์ไม่อยู่

ที่มาของสำนวน: ปลากระตี่ในสมัยก่อนหากอยู่ในที่มีน้ำน้อยตื่นเงินจะอยู่นิ่งๆ แต่ถ้ามีน้ำเพิ่มขึ้นมาจะแสดงอาการดีใจ สะบัดและกระโดดไปมาแบบชัดเจน

ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม: เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในการประกอบอาชีพของชาวบ้านในท้องถิ่นที่มีความเป็นอยู่ใกล้ชิดกับการประมง ทำให้สามารถเห็นถึงพฤติกรรมและท่าทางของปลากระตี่จึงนำมาเปรียบเทียบกับพฤติกรรมของมนุษย์เวลาที่ตื่นเต้นหรือดีใจมาก ๆ

2.กบในกะลา

ความหมายของสำนวน: ผู้ที่สำคัญตนว่ามีความรู้มาก แต่จริงแล้วมีความรู้ในกรอบแคบๆ มี

ประสบการณ์น้อยเพราะไม่ได้ออกไปเจอกับโลกทัศน์ภายนอก

ที่มาของสำนวน: กบที่อยู่ในกะลา ก็จะมีชีวิตอยู่ในพื้นที่เล็กๆในกะลาของตน แต่หากออกไปจากกะลาก็จะอยู่ลำบากในโลกกว้าง

ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม: เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในการประกอบอาชีพของชาวบ้านในท้องถิ่นที่มีความเป็นอยู่ใกล้ชิดกับกบ และลักษณะการใช้ชีวิตของกบ จึงนำกบมาเปรียบเทียบกับให้เห็นภาพที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้นในสำนวนนี้

3.จับปลาสองมือ

ความหมายของสำนวน: การที่คนๆหนึ่งทำสิ่งใดที่ยากพร้อมๆกันทำให้ล้มเหลวทั้งสองสิ่งนั้น สำนวนนี้นิยมใช้กับ ผู้ชายที่เกี่ยวข้องผู้หญิงสองคนในเวลาเดียวกัน ซึ่งผลสุดท้ายแล้วผู้ชายคนนั้นจะมีปัญหาตามมา

ที่มาของสำนวน: การใช้มือจับปลาตัวเดียว ให้นั้นดีกว่าจับด้วยมือเดียวหรือข้างละตัว ซึ่งอาจจะไม่มันพอ ทำให้ปลาทั้งสองตัวหลุดตกน้ำไปหมด

ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม: เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในการประกอบอาชีพของชาวบ้านในท้องถิ่นที่มีความเป็นอยู่ใกล้ชิดกับการประมงหรือการดำเนินชีวิต เช่น การจับปลากิน และเห็นว่าสิ่งที่จับปลาโดยใช้ทั้ง 2 มือนั้นยาก และอาจจะทำให้จับปลาไม่ได้เลยสักมือ จึงนำมาเป็นสำนวนใช้ในการเปรียบเทียบ

4. ตะครุบกบ

ความหมายของสำนวน: หมายถึงหลอกล่อกว่าลงกับพื้น

ที่มาของสำนวน: ระเบิดตะครุบกบไม่ทัน กบกระโดดหนี พลัดพาล่อกว่าลงกับพื้น สำนวนนี้จึงหมายถึงหลอกล่อกในลักษณะนี้ บางทีพูดว่าจับกบ

ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม: เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในการประกอบอาชีพของชาวบ้านในท้องถิ่นที่มีความเป็นอยู่ใกล้ชิดกับการจับกบ จึงนำเอาลักษณะท่าทางในการจับกบที่ต้องกระโดดตะครุบมาเปรียบเทียบกับลักษณะเวลาล้มของคน

5. ตีวัวกระทบคราด

ความหมายของสำนวน: การไม่พอใจใครคนหนึ่งแต่ใช้วิธีว่าผ่านไปกระทบอีกคนหนึ่ง โดยเป็นลักษณะพูดจาเหน็บแนมในทางไม่ดี

ที่มาของสำนวน: มาจากคราดซึ่งใช้เป็นเครื่องมือกวาดลานฟางหรือหญ้าในนา ผู้ที่เป็นคนย่าวใช้วัวและคราดจะเป็นตัวกระตุ้นให้วัวทำงานลากคราดไป เมื่อคราดไม่ทำงานก็เลยใช้วิธีตีวัวให้ลากคราด เป็นที่มาของคำว่า ตีวัวกระทบคราด

ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม: เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการทำนาของชาวนาที่ยังใช้วัวในการทำนาในสมัยนั้น ซึ่งใช้คราดในการทำนาคู่กับวัว สำนวนนี้จึงเกิดเพื่อแสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวพันกันระหว่างคราดกับวัว

1.2 ด้านวัฒนธรรมการอบรม หรือสั่งสอนของสำนวนไทยที่นำสัตว์มาเปรียบ

1. ขว้างงูไม่พ้นคอ

ความหมายของสำนวน: ผู้นั้นมีปัญหาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง พยายามจะปิดปัญหาให้พ้นจากตัว แต่แล้วก็ไม่สามารถปิดความรับผิดชอบไปได้ ต้องได้รับผลกระทบจากปัญหานั้นอยู่ดี

ที่มาของสำนวน: เปรียบเหมือนกับการขว้างงูออกไปจากตัว แต่เนื่องจากงูตัวยาวจึงยังใช้หางรัดคอผู้ขว้างไว้อยู่ดี ผู้ขว้างจึงไม่สามารถขว้างงูให้พ้นจากตนเองได้

ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม: เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนทีใกล้ชิดกับงู จึงรู้ว่างูมีนิสัยที่อาฆาต พยาบาท ถ้าไม่ทำให้งูไปพ้นตัวจริงๆ คนในสมัยก่อนเชื่อว่างูจะสามารถกลับมาทำร้ายเราได้

2. จอดเรือไม่ดูท่า ชีม้าไม่ดูหาง

ความหมายของสำนวน: การจะทำอะไรให้ใช้ความระมัดระวังและคิดให้รอบคอบเสียก่อน จะได้ไม่

เสียหายหรือเกิดข้อผิดพลาด ส่วนนี้บางครั้งก็เรียกว่า “จอดเรือให้ดูฝั่ง จะนั่งให้ดูพื้น”ซึ่งมีความหมายคล้ายคลึงกัน

ที่มาของสำนวน:เปรียบได้กับการจอดเรือหรือขี่ม้า ถ้าไม่ตรวจดูท่าจอดให้แน่นอน หรือไม่ดูหนทางที่จะขี่ม้าไปว่าจะเหมาะหรือไม่ ผลเสียหายก็ย่อมเกิดขึ้นได้

ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม:เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสมัยก่อนที่มีความใกล้ชิดกับธรรมชาติ และสัตว์ โดยในที่นี้มีการขี่ม้าเป็นพาหนะ และการโดยสารทางเรือ มาเปรียบเทียบกับกรกระทำของคนที่ไม่มีความระมัดระวังในการทำสิ่งใดก็ตามในชีวิตประจำวัน

3. ถีลอดตาข้าง ห่างลอดตาเส้น

ความหมายของสำนวน:การที่ดูเหมือนว่าจะมีความละเอียดรอบคอบดีแล้ว แต่ความจริงยังมีช่องโหว่ที่เป็นอันตรายที่ยังต้องแก้ไขต่อเพื่อป้องกันความเสียหาย และบางครั้งใช้เปรียบเปรยถึงการประหยัดในสิ่งที่ไม่ควรประหยัด แต่กลับสุรุ่ยสุร่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็น

ที่มาของสำนวน:เปรียบเปรยถึงตาข่ายที่มีความถี่ แต่กลับหลวมจนข้างกลับลอดได้ทั้งตัว นั่นคือไม่ดีถ้วนจริง

ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม:เกี่ยวข้องกับเครื่องมือที่ใช้ในการประกอบอาชีพในสมัยนั้น นั่นก็คือ ตาข่าย หรือ อวน ว่ามีความถี่แล้วแต่ยังมีความห่างจนถึงขนาดที่ข้างลอดได้ ที่นำข้างมาเปรียบเทียบกับเพราะ เป็นที่รู้กันดีว่าข้างมีรูปร่างใหญ่เพื่อให้เห็นว่ารูมันใหญ่จนถึงขนาดที่ข้างรอดได้ เปรียบเทียบกับการกระทำของคนที่คิดว่าตัวเองมีความละเอียดถี่ถ้วนแต่ก็ยังมีข้อผิดพลาดอยู่มากมาย

1.3 ด้านวัฒนธรรมการกินสำนวนไทยที่น่าสัต์ว์มาเปรียบก็ได้มีอิทธิพลทางการกินของคนใน

อดีต

1.เกลียดตัวกินไข่ เกลียดปลาไหลกินน้ำแกง

ความหมายของสำนวน:เกลียดตัวเขาแต่อยากได้ผลประโยชน์จากเขา หรือของเขา เช่น คนหนึ่งปากบ่นว่าไม่ชอบเขา แต่เมื่อเขาให้ของมาก็รับไว้

ที่มาของสำนวน:บางคนเกลียดปลาไหลในรูปร่างของมัน แต่เมื่อเอามาแกง น้ำแกงมีรสหอมก็กินน้ำแกง

ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม:เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการกินที่บางคนไม่ชอบกินปลาไหล แต่กลับอยากกินน้ำแกงปลาไหล เปรียบเทียบกับ คนที่เกลียดใครสักคนหนึ่งแต่กลับอยากได้ผลประโยชน์หรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับเขา

2.เกลือเป็นหนอน

ความหมายของสำนวน: คนภายในหน่วยงานของเราครอบครัวเราหรือเพื่อนของเรา ทยศหักหลังเรา โดยเอาข้อมูลความลับของฝ่ายเราไปบอกกับศัตรู ทำให้ศัตรูนำข้อมูลนั้นกลับมาเล่นงานเรา

ที่มาของสำนวน: ความเค็มของเกลือช่วยให้ไม่ให้แมลงวันมาตอมและวางไข่ได้ ซึ่งหากมีแมลงวันมาวางไข่ที่เนื้อก็จะเกิดหนอน เกลือจึงเปรียบเสมือนสิ่งที่ช่วยปกป้องไม่ให้เนื้อเกิดหนอนขึ้น เปรียบได้ว่าคนที่ทรยศเหมือนกับเกลือ ที่กลับกลายเป็นหนอนมากัดกินเนื้อที่ตนเองดูแลเสียเอง

ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม: เกี่ยวข้องกับการใช้เกลือในการประกอบอาหาร เช่น การใช้เกลือในการหมักดอง ซึ่งเกลือเป็นสิ่งที่สามารถใช้ในการถนอมอาหารให้อยู่ได้นาน แต่ในที่นี้กลับนำมาเปรียบเทียบกับเกลือเป็นสิ่งที่เน่าเสียเสียเอง เพราะมีหนอน เหมือนกันการที่คนในครอบครัว หรือคนใกล้ชิดเป็นศัตรูเสียเอง

3. ฆ่าควายอย่าเสียดาบพริก

ความหมายของสำนวน: บางทีเรียก “ฆ่าควายอย่าเสียดาบพริก” หมายถึงการทำงานใหญ่ อย่าตระหนี่ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นต้องจ่าย ไม่เช่นนั้นอาจเสียการใหญ่ได้

ที่มาของสำนวน: เปรียบเหมือนฆ่าควายทั้งตัวเพื่อจะปรุงอาหารมากๆ ก็อย่าเสียดาบพริกที่จะต้องใช้แกงหรือผัด มิฉะนั้นอาหารจะเสียดรสเพราะเนื้อควายไม่ได้สัดส่วนกับพริกแกงทำให้รสชาติไม่อร่อย

ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม: เกี่ยวข้องกับการใช้พริกในการปรุงอาหาร หรือประกอบอาหาร เมื่อใช้ปริมาณน้อยกับจำนวนเนื้อสัตว์ที่มาก เช่น เนื้อควายก็จะทำให้ไม่อร่อย จึงนำมาเปรียบเทียบกับการทำงานอะไรมากกว่าไม่ควรที่จะตระหนี่ถี่เหนียว

4. ตีงูให้กากิน

ความหมายของสำนวน: การลงทุนลงแรงเพื่อทำอะไรแต่ตนเองกลับไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ ต้องปล่อยให้คนอื่นได้ประโยชน์ไป

ที่มาของสำนวน: เปรียบเปรยถึงการที่คนเราต้องใช้ความกล้าหาญในการตีงูที่เป็นสัตว์อันตราย แต่ครั้นพอตีงูจนตายแล้วกลับไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์อะไรได้อยู่ดี ต้องปล่อยให้ซากงูไว้แบบนั้น ปล่อยให้อีกามาจิกกินเอาตามสบาย

ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม: เกี่ยวข้องกับการกระทำของคนๆ หนึ่งที่เมื่อจะทำในสิ่งที่อันตรายแต่ไม่ได้ประโยชน์อะไรแก่ตนเองเลย จึงนำมาเปรียบเทียบกับการตีงูหรือฆ่างู ที่เป็นอันตรายแต่เราไม่ได้ประโยชน์อะไรกับการตีงูครั้งนี้เลย

5. ตีงูให้หลังหัก

ความหมายของสำนวน: การจะกำจัดศัตรูต้องทำให้เด็ดขาด อย่าทำครึ่งๆกลางๆ ไม่เช่นนั้นในภายภาคหน้าจะโดนศัตรูกลับมาล้างแค้นได้

ที่มาของสำนวน: เปรียบเปรยถึงการกำจัดงูพิษ จะต้องตีให้ตายหรือตีให้หลังหัก เพื่อจะได้สิ้นฤทธิ์อย่างสิ้นเชิงและไม่สามารถกลับมาทำได้ในภายหน้าได้อีก

ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม: เกี่ยวข้องกับการกระทำของคนๆหนึ่งเมื่อจะตีหรือฆ่างูต้องทำให้เด็ดขาด เพื่อที่จะไม่ให้งูกลับมาทำอันตรายแก่ตนอีกได้ จึงนำมาเปรียบเทียบกับกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งต้องทำให้เด็ดขาด ไม่ให้กลับมาเป็นภัยแก่ตนเองได้

1.4 ด้านลักษณะตามธรรมชาติของสัตว์ที่คนในสมัยก่อนสังเกตและนำมาเป็นสำนวนที่นำสัตว์มาเปรียบ

1. ไก่เห็นตีนงู งูเห็นนมไก่

ความหมายของสำนวน: คนสองคน ต่างรู้สึกตื่นหนาบางนิสัยใจคอ หรือความลับของอีกฝ่ายหนึ่งเป็นอย่างดี แต่คนอื่นนั้นไม่รู้เรื่องของสองคนนี้ เช่นคนสองคนทำตัวเป็นผู้ดีแต่งตัวหรูหรา แต่ทั้งคู่ก็รู้ว่าอีกฝ่ายนั้นไม่ได้เป็นผู้ดีจริงๆ แต่บุคคลอื่นๆก็ยังคงมองว่าคนสองคนนี้เป็นผู้ดี

ที่มาของสำนวน: ตามธรรมชาติแล้วเราจะไม่เคยได้เห็น “ตีนงู” หรือ “นมไก่” เพราะงูไม่มีตีนและไก่ก็ไม่มีนม

ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม: เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตที่ใกล้ชิดกับไก่และงู และรู้ลักษณะทางกายภาพของไก่ว่าไก่ไม่มีนม และงูไม่มีขา จึงนำมาเปรียบกับสิ่งที่เป็นการลับ

2. ไก่อ่อน

ความหมายของสำนวน: ผู้ที่อ่อนหัด ยังไม่ชำนาญ

ที่มาของสำนวน: ไก่อ่อน หมายถึงไก่ที่ยังมีอายุน้อยยังเล็กอยู่ จึงนำมาเปรียบเทียบกับคนที่อ่อนหัดขาดประสบการณ์ ไม่ชำนาญ

ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม: เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในสมัยก่อนที่มีความใกล้ชิดกับไก่ และรู้ลักษณะของไก่อ่อน จึงนำมาเปรียบเทียบกับคนที่ยังเป็นหนุ่มสาวอยู่ว่าอ่อนประสบการณ์เหมือนกับไก่อ่อน

3. ชี้อ่างจับตักแตน

ความหมายของสำนวน: การลงทุนลงแรงหรือเวลาเป็นจำนวนมาก เพื่อทำในสิ่งที่จะได้รับ

ผลตอบแทนกลับคืนมาจำนวนน้อย

ที่มาของสำนวน:เปรียบเทียบถึงการที่จะจับตักแต่นั้น โดยปกติแค่เดินจับก็ได้ แต่หากชี้ข้างมาเพื่อจับตักแต่นั้นก็จะดูยิ่งใหญ่แต่สิ่งที่ได้มานั้นไม่คุ้ม ค่ากับผลที่ได้รับตอบกลับมา

ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม:เกี่ยวข้องกับความใกล้ชิดกับข้าง และการที่จะชี้ข้างทำอะไรนั้นควรที่จะเป็นการทำในเรื่องที่เหมาะสม จึงนำมาเปรียบเทียบกับกรที่ชี้ข้างแล้วไปจับตักแต่นั้นซึ่งไม่เป็นสิ่งที่ไม่คุ้มกับการที่ต้องชี้ข้างจับ

4. ชมเขาโคชินให้กินหญ้า

ความหมายของสำนวน: การบังคับให้บุคคลหนึ่งกระทำตามในสิ่งที่ผู้สั่งต้องการ โดยผู้ถูกบังคับนั้นไม่เต็มใจ

ที่มาของสำนวน:มาจากการที่วัวไม่สบายจึงไม่ยอมกินหญ้า แต่ก็บังคับกดหัววัวเพื่อให้มันกิน

ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม:เกี่ยวข้องกับความใกล้ชิดกับวัว และรู้ว่าเมื่อวัวจะกินหญ้า วัวจะกินเองไม่ต้องให้ใครไปบังคับ จึงนำมาเปรียบเทียบกับกรกระทำของคนที่บังคับให้ผู้อื่นทำในสิ่งที่ตนเองต้องการ

5. เขียนเสือให้วัวกลัว

ความหมายของสำนวน: เปรียบเหมือนกับการข่มขู่อีกฝ่ายหนึ่งให้กลัว แต่สิ่งที่ขู่นั้นเป็นสิ่งที่ผู้ถูกขู่ไม่มีความกลัวสิ่งนั้นเลยหรืออีกนัย หนึ่งคือ ผู้ถูกขู่นั้นรู้ทันเล่ห์เหลี่ยมที่ถูกขู่แล้ว

ที่มาของสำนวน:วัวเป็นสัตว์ที่กลัวเสือมาก แม้วัวจะมีรูปร่างใหญ่โตกว่าเสือกก็ตามและวัวมักจะปเหยื่อเสื่อเสมอ

ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม:เกี่ยวข้องกับความใกล้ชิดกับวัวและรู้พฤติกรรมของวัวว่า วัวเป็นสัตว์ที่กลัวเสือ จึงนำมาเปรียบเทียบกับกรกระทำของคนที่ยกสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาข่มขู่ให้อีกคนหนึ่งกลัว

6. งงเป็นไก่ตาแตก

ความหมายของสำนวน:อาการของผู้ที่มีอาการงมงายมากจนคิดอะไรไม่ออก ทำอะไรไม่ถูก

ที่มาของสำนวน:เปรียบเทียบถึงวงการพนันตีไก่ ไก่จะใช้เดียวในการแทงคู่ต่อสู้ หากไก่ถูกตีจนตาแตกก็จะมึน งงววย ทำอะไรไม่ถูก

ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม:เกี่ยวข้องกับความใกล้ชิดกับไก่ และนำไก่มาเป็นการละเล่น คนไก่ ซึ่งเมื่อไก่ต่อสู้กัน บางครั้งอาจทำให้ได้รับบาดเจ็บ จนถึงขั้นตาแตก และไก่จะมีอาการงมงายเพราะมองไม่เห็น จึงนำพฤติกรรมของไก่มาเปรียบเทียบกับพฤติกรรมของคนเวลาซึ่งงมงาย ทำอะไรไม่ถูกว่าเหมือนไก่ตาแตก

7. โง่งเง่าเต่าตุ่น

ความหมายของสำนวน: คนที่โง่งมามากๆ

ที่มาของสำนวน: เปรียบเปรยถึงเต่าที่ท่าทางเชื่องช้าตัวมดเต็ม จึงถูกสื่อไปในทางลบว่าโง่ง ส่วนตุ่นนั้น เป็นสัตว์ที่ชอบอยู่แต่ในรู คำว่า “เต่าตุ่น” เป็นคำที่คล้องจองกัน

ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม: เกี่ยวข้องกับความใกล้ชิดกับเต่าและตุ่น จนทำให้เห็นลักษณะการเคลื่อนไหวที่เชื่องช้าเหมือนโง่งเงล่าของเต่า และการที่อาศัยอยู่แต่ในรูของตุ่น จึงนำมาเปรียบเทียบกับพฤติกรรมของคนว่าโง่งเหมือนเต่าตุ่น

8. จับปูใส่กระดิ่ง

ความหมายของสำนวน: การที่คนๆหนึ่งพยายามดูแลเด็กเล็กๆ โดยพยายามให้อยู่นิ่งๆ หรือเป็นระเบียบ แต่เด็กก็ซุกซนไม่อยู่นิ่ง

ที่มาของสำนวน: เปรียบเปรยถึงปูเป็นสัตว์ที่ไม่อยู่นิ่งเฉยๆ เมื่อถูกจับไปไว้ในกระดิ่ง มันก็จะหาทางเดินออกจากกระดิ่งตลอดไม่ยอมหยุดอยู่เฉยๆ

ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม: เกี่ยวข้องกับความใกล้ชิดกับปู และเห็นลักษณะของปูว่าเป็นสัตว์ที่มีความว่องไว ไม่อยู่นิ่ง จึงนำมาเปรียบเทียบกับลักษณะของเด็กเล็กๆที่ซุกซนไม่อยู่นิ่ง ว่ามีลักษณะเหมือนปู

9. เจ้าชู้ไก่แจ้

ความหมายของสำนวน: ผู้ชายที่ทำท่าเจ้าชู้กรีดกรายไปมา

ที่มาของสำนวน: ไก่แจ้ เป็นไก่ตัวผู้ที่มีสีสันทสวยงาม เมื่อเห็นตัวเมียมักจะขยับปีกเซเข้าไปหา แสดงกริยาล้ายๆจะเกี่ยวตัวเมีย สำนวนนี้จึงเอาธรรมชาติของไก่แจ้มาเปรียบเทียบกับผู้ชายที่เจ้าชู้กรีดกรายเข้าหาผู้หญิง

ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม: เกี่ยวข้องกับความใกล้ชิดไก่แจ้ จนเห็นพฤติกรรมของไก่แจ้เวลาที่จะเกี่ยวตัวเมีย จึงนำมาเปรียบเทียบกับลักษณะของผู้ชายเจ้าชู้เวลาที่จะเกี่ยวพาราซีและเข้าหาหญิงสาว

10.ชาติเสือต้องไวลาย ชาติชายต้องไวซื่อ

ความหมายของสำนวน: การเกิดเป็นผู้ชายต้องทำให้สมเกียรติของการเป็นลูกผู้ชาย โดยเฉพาะในมุมของชื่อเสียงและเกียรติประวัติของชายคนนั้น

ที่มาของสำนวน: เสือเป็นสัตว์ที่ดุร้าย แต่ถือเป็นสัตว์ที่น่าเกรงกลัวในป่า โดยสัญลักษณ์ลายของมัน

เป็นสัญลักษณ์ของความเก่งกาจ

ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม:เกี่ยวข้องกับลักษณะของเสือที่รู้จักกันว่าเสือเป็นสัตว์ที่ดุร้าย น่าเกรงขามจึงนำมาเปรียบเทียบกับลักษณะของผู้ชายว่าต้องมีลักษณะที่น่าเกรงขามเหมือนกับเสือ

11.ชื่อเหมือนแมวอนทวด

ความหมายของสำนวน:คนที่แสดงออกเป็นคนซื่อ แต่ภายในแล้วมีความเจ้าเล่ห์คล่องแคล่วสมองไว หากใครเพลอกก็จะแสดงพฤติกรรมที่แท้จริงออกมา เป็นสำนวนที่ใช้พูดถึงคนที่ ไม่ซื่อจริงดังที่แสดงออก

ที่มาของสำนวน: “ทวด” คือภาษาสำหรับนึ่งข้าวเหนียวในสมัยโบราณ สำนวนนี้เปรียบเปรยถึง แมวที่ดูเชื่องๆนอนขี้เกียจอยู่ข้างๆทวดนึ่งข้าว ใกล้ๆกับปลาย่าง เมื่อคนเฝ้าเพลอกแมวก็จะรีบไปคาบปลาย่างไปกินทันที

ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม:เกี่ยวข้องกับลักษณะของแมวที่รู้จักกันว่าแมวเป็นสัตว์ที่เจ้าเล่ห์ เห็นนอนซื่อๆแต่ถ้ามีโอกาสก็จะขโมยของกินได้ จึงนำมาเปรียบเทียบกับพฤติกรรมของคนที่ไม่ซื่อๆ ไม่มีอะไร แต่แท้จริงแล้วในใจอาจจะคิดวางแผนอะไรอยู่

12.เต่าใหญ่ไข่กลบ

ความหมายของสำนวน:การทำอะไรลงไปแล้วพยายามจะกลบเกลื่อนความผิดไม่ให้คนอื่นได้รับทราบ

ที่มาของสำนวน:เปรียบเปรยถึงเต่าตนุ เวลาว่างไข่ จะขึ้นมาบนหาดทรายแล้วคุ้ยพื้นทรายให้เป็นหลุม แล้ววางไข่ลงไป จากนั้นก็จะคุ้ยทรายกลบลงไปเพื่อป้องกันการพบเจอของสัตว์ร้ายอื่นๆ

ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม:เกี่ยวข้องกับความใกล้ชิดกับเต่าตนุ จนเห็นพฤติกรรมในการวางไข่ของเต่าตนุว่า เมื่อเต่าตนุวางไข่เสร็จแล้วก็จะนำทรายมากลบเพื่อความปลอดภัยของไข่ เปรียบเสมือนกับการกระทำของคนที่ไม่ดีก็พยายามกลบเกลื่อนความผิดของตนไว้ไม่ให้ใครรู้

1.5 ด้านพฤติกรรมของคนนำมาเป็นสำนวนโดยนำสัตว์มาเปรียบ

1.คางคกขี้นวอ

ความหมายของสำนวน:คนที่มีฐานะต่ำต้อย พอได้ดิบได้ดีก็มักแสดงกริยาอวดดีลิ้มตัว

ที่มาของสำนวน:นวอ เป็นยานที่มีหลังคา เป็นรูปเรือที่ใช้คนหาม คนที่นั้งวอจึงเป็นเจ้านายหรือคนมั่งมี สำนวน คางคกขี้นวอ จึงเปรียบคางคกกับคนที่มีฐานะต่ำต้อย พอได้ขี้นวอหรือได้ดิบได้ดีก็มักลิ้มตัวหรือแสดงกริยาอวดดี

ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม:เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางความคิดว่า คางคกเป็นสัตว์ต่ำ จึงนำมา

เปรียบเทียบกับคนที่มีฐานะด้อยต่ำกว่าเมื่อเวลาที่ได้ตีก็ล้มตัว เหมือนกับคางคกขึ้นวอ

2.ฆ่าช่างเอางา

ความหมายของสำนวน:การทำลายสิ่งที่มีค่ามาก เพื่อให้ได้ของที่มีค่าน้อยนิด โดยไม่คิดเลยว่าการกระทำนั้นสมควรหรือไม่ หรือการกระทำที่ทำลายสิ่งสำคัญสิ่งที่มีค่ามากมาย เพื่อให้ได้สิ่งที่ไม่คุ้มค่า

ที่มาของสำนวน:เปรียบเปรยกับการการฆ่าช่างที่มีคุณค่ามากมายทั้งเรื่องศรีเมฆเศรษฐกิจ เพียงเพื่อต้องการงา เพื่อตอบสนองความต้องการของคนชั่วร้าย

ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม:เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางความคิดว่าช่างเป็นสัตว์คู่บ้านคู่เมือง เป็นสัตว์ที่มีความสำคัญตั้งแต่อดีต การที่จะฆ่าช่างจึงเป็นเรื่องที่ใหญ่มาก จึงนำมาเปรียบเทียบกับกรที่จะทำสิ่งใดที่ใหญ่เพื่อผลตอบแทนเล็กน้อยเท่านั้น เช่นเดียวกับการฆ่าช่างเพียงเพื่อเอางาเท่านั้น

3.จับแพะชนแกะ

ความหมายของสำนวน:การทำการแก้ปัญหาเรื่องราวหนึ่งโดยเร่งด่วนเพื่อให้เหตุการณ์นั้น สามารถผ่านไปได้ก่อน โดยการแก้ปัญหานั้นจะเป็นลักษณะแก้ปัญหาเฉพาะหน้าไปก่อนไม่มีความสมบูรณ์นัก

ที่มาของสำนวน:เปรียบกับการเอาแพะมาชนกับแกะ เพราะว่าแกะกับแพะเป็นสัตว์ต่างพันธุ์กัน ซึ่งปกติจะไม่เคยมีใครจับคู่มาชนกัน

ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม:เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางความคิดว่าแพะกับแกะเป็นสัตว์ที่ต่างสายพันธุ์กันและไม่ค่อยที่จะนำมาพบเจอกัน นอกจากจำเป็นจริงๆเท่านั้น จึงเปรียบเทียบกับกรแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่จำเป็นต้องทำให้ผ่านพ้นไป ทั้งๆที่ความจริงแล้วอาจจะไม่เหมาะสมก็ได้

4.ซื้อควายหน้านา ซื้อผ้าหน้าตรุษ

ความหมายของสำนวน:การกระทำใดๆที่ไม่ถูกเวลา หรือซื้อของไม่ดูฤดูกาลซื้อของแพงโดยไม่จำเป็น

ที่มาของสำนวน:เปรียบเปรยถึงการที่จะซื้อควายในช่วงที่เป็นฤดูไถนา ราคาควายก็จะแพงกว่าช่วงที่ไม่ใช่ฤดูไถนา หรือช่วงเทศกาลตรุษไทยตรุษจีน คนนิยมซื้อเสื้อผ้าให้กับเด็ก ช่วงนี้ผ้าจะมีราคาแพง

ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม:เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางความคิดว่าการที่จะซื้อควายในหน้าที่คนทำนาหน้านั้นจะราคาแพง เพราะ ควายเป็นที่ต้องการของคนในการทำนา เช่นเดียวกันกับการซื้อผ้าหน้าตรุษ ซึ่งจะมีราคาแพงเพราะคนต้องการซื้อ จึงนำมาเปรียบเทียบกับกรกระทำของคนที่ทำอะไรไม่เหมาะสมกับเวลา ทำให้ได้สิ่งสิ่งนั้นมาในราคาแพงเกินความเป็นจริง

5. ดูช้างให้ดูหาง ดูนางให้ดูแม่

ความหมายของสำนวน: มีความหมายเหมือนกับสำนวน “ดูวัวให้ดูหาง ดูนางให้ดูแม่” โดยมีความหมายว่าการเลือกผู้หญิงที่จะเป็นคู่ครองนั้น ให้ดูกริยามารยาทของมารดาของสตรีผู้นั้นประกอบ

ที่มาของสำนวน: เปรียบเปรยถึงการดูลักษณะข้างเผือกให้ดูที่หาง ที่ปลายหางจะมีเส้นขนสีขาว

ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม: เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมความเชื่อของคนในสมัยก่อนในการดูช้างที่ดีว่า ถ้าจะดูช้างต้องดูที่หาง จึงนำมาเปรียบเทียบกับ การดูผู้หญิง ว่าถ้าจะดูผู้หญิงให้ดูที่แม่ เพราะ ถ้าแม่ดีก็จะสามารถอบรมสั่งสอนลูกให้ดีได้เช่นกัน

จากการศึกษาพบว่า การใช้สำนวนเปรียบเทียบที่มาจากสัตว์นั้น สำนวนในด้านลักษณะตามธรรมชาติของสัตว์ที่คนในสมัยก่อนสังเกตและนำมาเป็นสำนวนที่นำสัตว์มาเปรียบพบมากที่สุด โดยพบทั้งสิ้น 12 สำนวนจากทั้งหมด 30 สำนวน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า คนในสมัยก่อนมีความใกล้ชิดกับสัตว์ เห็นลักษณะทางกายภาพและรู้จักพฤติกรรมของสัตว์เป็นอย่างดี จึงสามารถนำมาใช้ในการเปรียบเทียบเป็นสำนวนได้อย่างมากมายและสร้างสรรค์ และพบว่า การใช้สำนวนเปรียบเทียบที่มาจากสัตว์นั้นในด้านวัฒนธรรมการกินที่นำสัตว์มาเปรียบนั้นพบน้อยที่สุด พบทั้งสิ้น 3 สำนวนจาก 30 สำนวน แสดงให้เห็นว่าคนในสมัยก่อนไม่นิยมใช้สัตว์มาเปรียบเทียบกับ การกิน อาจเพราะไม่สามารถนำลักษณะทางกายภาพและพฤติกรรมของสัตว์มาสร้างเป็นสำนวนใช้ได้นั่นเอง และจากการครั้งนี้ทำให้เห็นว่า สำนวนไทยที่นำสัตว์มาเปรียบเทียบบนนี้มีอยู่มากมาย และมีสัตว์ที่นำมาเปรียบเทียบบหลากหลาย โดยจะพบว่า นำสัตว์เข้ามาใช้เปรียบเทียบเพื่อที่จะไม่ต้องกล่าวคำหยาบหรือสั่งสอนโดยตรง แต่กระทำโดยใช้สัตว์เป็นตัวแทนในการคำหยาบหรือสั่งสอน จะเห็นได้ว่าเป็นวิธีการที่ชาญฉลาดของคนในสมัยก่อนที่สืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- โชค ศรีสุวรรณ. (2541). *สำนวนไทยในพจนานุกรม. พิมพ์ครั้งที่ 3.* กรุงเทพมหานคร:
ไทยวัฒนาพานิช.
- ชนะ กายแก้ว. (2554). *550 สำนวน สุภาษิต คำพังเพยไทย สอนใจได้ดี (ปกแข็ง).* กรุงเทพมหานคร:
เอ็มไอเอส.
- เดือนจิตต์ จิตต์อารี. *การศึกษาวิเคราะห์ประเด็นความหมายด้านวัฒนธรรมข้ามชาติในเอกสารและตำรา
เกี่ยวกับการแปลของไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัว
เฉียวเฉลิมพระเกียรติ, 2553.*
- ฝ่ายตำราวิชาการ. (2550). *สุภาษิต สำนวน และคำพังเพย ฉบับการ์ตูน เล่ม 2.* กรุงเทพมหานคร:
แพนด้าเลิร์นนิ่งบู๊ค.
- พระมหาอุดร เกตุทอง. *การศึกษาวิเคราะห์อุปมาอุปไมยในพระธรรมบท. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหิดล, 2547.*
- รัชณี ขอโสติกกุล. (2542). *สำนวน ภาษิตและคำพังเพยของไทยที่นำสัตว์มาเปรียบ.* กรุงเทพมหานคร: สำนัก
พิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรม ฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542.* กรุงเทพมหานคร :
นานมีบุ๊คพับลิเคชั่น.
- วิศณุ ทรัพย์สุวรรณ. (2549). *คำพังเพย สุภาษิตและสำนวนไทย.* กรุงเทพมหานคร: ไพลิน.
- สันทัต จันทรชุน. *การใช้คำ ภาษิต และโวหารในวรรณกรรมเพลงบอก ของเพลงบอกสร้อย เสียงเสนาะ.
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2553.*
- อุทัย ไชยานนท์. (2543). *สุภาษิตไทย.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์น้ำฝน จำกัด.